

Mele-i A'lâ ne demektir?

Mele-i A'lâ ne demektir?

Mele-i A'lâ Arapça الْمَلَائِكَةُ terkididir. “Mele’”, itibarlı ve önde gelen topluluk; “a'lâ” ise yüce, yüksek ve üstün demektir. Buna göre Mele-i A'lâ, “**yüce topluluk, semâvî topluluk, yüksek makamdaki melekler cemaati**” anlamına gelir. Buradaki yükseklik hem mekân bakımından semâlarda bulunmayı hem de Allah’a kulluktaki yüksek makam ve şerefi ifade eder.

Kur’ân’da Nerelerde Geçer?

Bu ifade Kur’ân-ı Kerîm’de iki yerde geçmektedir. Sâffât sûresinde şeytanların Mele-i A'lâ’yı dinleyemedikleri bildirilir:

لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ الْأَعْلَىٰ وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ

“Onlar Mele-i A'lâ’yı dinleyemezler; her taraftan kovulup atılırlar.”

Sâffât, 37/8

Sâd sûresinde ise Resûlullah’ın ﷺ vahiy gelmeden önce Mele-i A'lâ’nın konuşmalarını bilmediği ifade edilir:

مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَائِكَةِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ

“Mele-i A'lâ tartışırken benim onlar hakkında hiçbir bilgim yoktu.”

Sâd, 38/69

Müfessirlerin Ortak Görüşü

Müfessirlerin büyük çoğunluğuna göre Mele-i A'lâ, **semâlarda bulunan melekler topluluğudur**. İbn Abbas, Katâde, Süddî, Taberî, Begavî, Kurtubî, İbn Kesîr ve daha birçok müfessir ifadeyi bu şekilde açıklamıştır. Sâffât sûresindeki kullanım da bunu açıkça desteklemektedir; çünkü şeytanların semâya yaklaşarak meleklerin konuşmalarından haber

çalmaya çalışmaları anlatılmaktadır.

Taberî'nin Görüşü

İmam Taberî'ye göre Sâd sûresindeki Mele-i A'lâ, **Âdem aleyhisselâmın yaratılışı hakkında konuşan semâ ehlidir**. Resûlullah ﷺ, Âdem'in yaratılması, meleklerle secde emri verilmesi ve İblis'in karşı çıkması gibi gaybî hadiseleri kendiliğinden bilemezdi. Bunları haber vermesi, Kur'ân'ın Allah tarafından vahyedildiğinin açık delilidir.

Kurtubî'nin Görüşü

İmam Kurtubî, İbn Abbas ve Süddî'den naklederek Mele-i A'lâ'nın **melekler** olduğunu söyler. Onların "ihtilâfı", Âdem'in yaratılması ve yeryüzünde halife kılınması münasebetiyle meydana gelen konuşmalardır. Meleklerin, "Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?" demeleri ile İblis'in, "Ben ondan üstünüm" şeklindeki itirazı bu konuşmanın içindedir.

Kurtubî, Sâffât sûresindeki Mele-i A'lâ'yı ise **dünya semâsından itibaren yukarıdaki semâların sakinleri** şeklinde açıklar. Onlara "yüksek topluluk" denmesi, yeryüzündeki insan topluluklarına nispetle semâlarda bulunmaları sebebiyledir.

İbn Kesîr'in Görüşü

İbn Kesîr'e göre âyetin anlamı şöyledir: "Vahiy olmasaydı, Mele-i A'lâ arasında geçenleri ben nereden bilebilirdim?" Buradaki konuşma, **Âdem'in yaratılması, meleklerin ona secde etmesi, İblis'in secdeyi reddetmesi ve kendisini Âdem'den üstün görerek Allah'ın emrine karşı çıkması** hakkındadır.

Begavî'nin Görüşü

İmam Begavî de Mele-i A'lâ'yı doğrudan **melekler** olarak açıklar. "İhtisam", Âdem aleyhisselâm hakkında gerçekleşen konuşmadır. Begavî, bunu Bakara sûresindeki "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" âyetiyle ilişkilendirir.

Beyzâvî'nin Görüşü

Beyzâvî, âyetin özellikle **nübüvvet ve vahiy delili** olduğuna dikkat çeker. Resûlullah ﷺ önceki kitapları okumadığı ve semâdaki konuşmaları işitmediği hâlde melekler arasında geçen hadiseleri haber vermiştir. Bu bilgi ancak Allah'ın vahyiyle mümkün olabilir. Böylece Mele-i A'lâ kıssası, Kur'ân'ın beşer sözü olmadığını gösterir.

Mâtürîdî'nin Görüşü

İmam Mâtürîdî'ye göre "ihtisam", insanlar arasındaki öfkeli çekişme ve düşmanlık anlamında düşünülmemelidir. Burada maksat **bir mesele üzerinde konuşmak, karşılıklı söz söylemek ve müzakere etmektir**. Çünkü melekler Allah'a isyan eden, hırs ve öfkeyle

kavga eden varlıklar değildir.

Âlûsî'nin Görüşü

Âlûsî, Mele-i A'lâ ifadesini daha geniş şekilde ele alarak o sahnede **meleklerin, Âdem aleyhisselâmın ve İblis'in** bulunduğunu belirtir. Konuşma; Âdem'in yeryüzüne halife yapılması, isimlerin ona öğretilmesi, meleklerle secde emredilmesi ve İblis'in itiraz etmesi etrafında cereyan etmiştir. Dolayısıyla "ihtisam", bu olaylar sırasında meydana gelen karşılıklı konuşmaların tamamını içine alır.

"Melekler Nasıl Tartışır?"

Âyette geçen **يَخْتَصِمُونَ** - **"ihtisam ederler"** ifadesi, meleklerin insanlar gibi öfke, kibir ve düşmanlıkla kavga ettikleri anlamına gelmez. Buradaki ihtisam; bir mesele üzerinde konuşmak, soru sormak, hikmetini araştırmak, görüş bildirmek veya bir amelin faziletini müzakere etmek anlamındadır. Mâtürîdî'nin özellikle dikkat çektiği üzere bu, günahkârane bir çekişme değil, **hakikatin ortaya çıkmasına vesile olan semâvî bir müzakere**dir.

Hadislerde Mele-i A'lâ

âyette tartışılan konunun, şu hadis rivayetinde geçen **"kefaretlar ve dereceler"** olduğu da söylenmiştir:

"Rasulullah (asm) buyurdu ki:

"Rabbim bana sordu ve dedi ki: **Ey Muhammed! Mele-i A'la da neyin hakkında tartışmışlardır? Ben: Keffaretler ve dereceler** hakkında dedim. Keffaretler nedir, diye sordu. **Ben: Yürüyerek cemaat namazlarına gitmek, soğuklarda iyice abdest almak, bir namazı kıldıktan sonra diğer namazı beklemek suretiyle ardı arkasına mescidlere gitmektir. Peki dereceler nedir, diye sordu. Ben: Selamı yaymak, yemeği yedirmek ve insanlar uykuda iken geceleyin namaz kılmak dedim.**" (bk. Tirmizi, Tefsir, 3233- 3235; Begavi, Maverd, Suyuti, Sad 69. Ayetin tefsiri)

Bu hadis ile Sâd sûresindeki âyet arasında çelişki yoktur. **Topluluk aynıdır; konuşulan konu farklıdır.** Sâd sûresinde Âdem'in yaratılışı hakkındaki konuşma, hadiste ise salih amellerin fazileti hakkındaki konuşma anlatılmaktadır.

Allah'ın Meclisi Değildir

Mele-i A'lâ'yı, Allah'ın karar almak için danıştığı bir "meclis" veya "kurul" şeklinde anlamak doğru değildir. Allah'ın hiçbir kimseye danışmaya ve hiçbir varlığın görüşüne ihtiyacı yoktur.

Melekler yalnızca Allah'ın emirlerini alan, uygulayan, O'nun bildirdiği meseleler üzerinde konuşan ve kendilerine verilen vazifeleri yerine getiren kullardır.

Müfessirlerin ağırlıklı ve en kuvvetli görüşüne göre **Mele-i A'lâ, semâlarda bulunan, makam ve kulluk bakımından yüce olan melekler topluluğudur.** Sâd sûresinde onların Âdem aleyhisselâmın yaratılması ve İblis'in secdeyi reddetmesi hakkındaki konuşmaları; Sâffât sûresinde ise şeytanların bu semâvî topluluktan haber çalmalarının engellenmesi anlatılmaktadır.

Mele-i A'lâ, kâinatın başıboş olmadığını; göklerin sessiz ve vazifesiz mekânlar değil, Allah'ın emirlerinin tebliğ ve icra edildiği, meleklerin tesbih ve kullukla vazife gördüğü muazzam bir âlem olduğunu göstermektedir.

Meali Hakem Yapmanın Bedeli

Kur'ân'ın bir kelimesini yalnızca Türkçe mealde gördüğü karşılıkla dondurup, ardından o kelime üzerinden akîde kurmaya kalkmak ilim değil, cehaletin cesaret kazanmış hâlidir.

“يَخْتَصِمُونَ” kelimesini mealde “tartışıyorlar” diye okuyup buradan “Melekler Allah'ın emrini tartışıyor” neticesine varmak; Arap dilini, Kur'ân'ın bütünlüğünü, meleklerin mahiyetini ve asırlık tefsir birikimini hiçe saymaktır. Bir kelimenin Türkçe karşılığını görüp ilâhî hakikatler hakkında hüküm vermek, okuma değil; kendi zihnini vahyin önüne geçirmektir.

Meleklerin Safiyetine Atılan Çamur

Kur'ân, melekleri Allah'a isyan etmeyen, emredileni eksiksiz yapan kullar olarak tanıtır:

عَلَيْهَا مَلَكَةٌ غَلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

Onun başında, Allah'ın emirlerine asla karşı gelmeyen ve kendilerine verilen her emri eksiksiz yerine getiren son derece acımasız, güçlü ve sert tabiatlı melekler vardır.

Tahrîm, 66/6

Yine onlar:

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ؟ يَعْمَلُونَ

Onun sözünün önüne geçmezler hep onun emriyle hareket ederler

Enbiyâ, 21/27

Bu kadar açık âyetlere rağmen “Melekler Allah’ın kararını sorguladı, emrini tartıştı, kendi bağımsız görüşlerini ileri sürdü” demek, Kur’ân’ı Kur’ân’a çarptırmaktır. Böyle bir yorum, meleklerin safiyetine gölge düşürmekle kalmaz; onları Allah’ın emrine karşı söz söyleyen, kendi başına irade kullanan bağımsız güçler gibi tasavvur ettirir. Bu ise tefsir değil, akîdeyi tahrip eden sorumsuz bir vehimdir.

Soru Sormak İsyan Etmek Değildir

Meleklerin, “Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?” demeleri Allah’ın hükmüne karşı çıkış değildir. Bu söz, emre itiraz değil; hikmeti öğrenme talebidir. Karar vermeye ortak olmak değil; Allah’ın bildirdiği hakikati anlamaya yönelmektir. Melekler, Allah’a “Bunu yapma” dememişlerdir. “Senin kararın yanlış” dememişlerdir. “Biz daha iyi biliriz” dememişlerdir. Bilakis Allah Teâlâ’nın: **“Ben sizin bilmediklerinizi bilirim.”** buyurmasıyla teslim olmuşlardır. Buna rağmen o sahneyi bir isyan meclisi gibi göstermek, âyetin lafzına değil, yorumcunun bozuk tasavvuruna dayanır.

“İhtisam” Kelimesini Kavga Sanmak

Arapçadaki **ihtisâm**, her yerde öfkeli kavga, başkaldırı ve emre direnme anlamına gelmez. Karşılıklı konuşma, bir mesele üzerinde söz söyleme, delilin ortaya konması ve farklı tarafların beyanı anlamlarında da kullanılır. İnsanlar arasındaki günahkâr kavga ile Mele-i A’lâ’daki semâvî konuşmayı aynı kefeye koymak, kelimenin yalnızca sözlükte ilk görülen karşılığına yapışan sığ bir okumadır.

Kelimenin bağlamını bilmeden, “Tartışma varsa karşı gelme vardır” demek; “Soru varsa şüphe vardır, konuşma varsa isyan vardır” demek kadar çocukça bir çıkarımdır. Böyle bir mantıkla ne Kur’ân anlaşılır ne de meleklerin makamı korunabilir.

Melekleri Allah’ın Ortağı Gibi Tasavvur Etmek

Mele-i A’lâ, Allah’ın karar almak için topladığı bir istişare heyeti değildir. Allah Teâlâ hiçbir varlığa danışmaz, hiçbir meleğin fikrine muhtaç olmaz, hiçbir kararı onların onayına sunmaz. Melekler müstakil karar mercileri değil; Allah’ın şerefli kullarıdır. Onların ilmi verilmiştir, kudretleri verilmiştir, vazifeleri verilmiştir. Hiçbir şeyleri zâtî ve bağımsız değildir.

Meleklerin konuşmasını, Allah’ın hükmüne ortaklık gibi anlatmak; farkında olarak veya olmayarak onları ilâhî tasarrufta pay sahibi varlıklar hâline getirmektir. Bu düşünce tevhidî

açıklamaz; tevhidin etrafına şüphe üretir.

Delilsiz Konuşanların Cüreti

Daha vahimi, bazı kimselerin hiçbir âyet, sahih hadis veya muteber tefsir delili olmadan “Orada şu vardı, bu vardı, şöyle konuşuldu, şu melek böyle dedi” diye hayal mahsulü sahneler anlatmasıdır. Gayb âlemi roman yazılacak bir alan değildir. Gayb, Allah’ın ve Resûlü’nün bildirdiği kadarıyla bilinir. Delilin sustuğu yerde mümin de susar.

Gayb hakkında delilsiz konuşan kişi, bilgi vermiş olmaz; kendi hayalini din diye pazarlamış olur. “Bana göre, bence, muhtemelen” diyerek semâ âlemini dolduranlar, hakikati açıklamıyorlar; cehaletlerini süslü cümlelerle gizliyorlar. Melekler hakkında konuşmak, kahvehane sohbetinde senaryo kurmaya benzemez. Burada her söz ya vahye dayanır ya da sahibinin aleyhine delil olur.

Tefsiri Küçümseyip Hevayı Büyütmek

Asırlardır Arap dilini, hadisleri, sahabe ve tâbiîn rivayetlerini inceleyen müfessirleri bir kenara atıp, yalnızca mealde birkaç kelimeyle yeni bir melek inancı üretmek, bağımsız düşünmek değil; ilimden bağımsızlaşmaktır. Kişi tefsiri küçümseydiği ölçüde kendi nefsinin büyütmek. Sonra da zihnine gelen her ihtimali Kur’ân’ın manası zanneder.

Bu tavırda tevazu yoktur. Çünkü âlimlere “Siz anlayamadınız, ben mealde çözdüm” demenin gizli kibri vardır. Arapçayı bilmeden Arapçaya hükmetmek, usul bilmeden tefsir yapmak, akîde bilmeden meleklerin mahiyetini açıklamaya kalkmak; cehaletin en tehlikeli şeklidir. Çünkü sıradan cehalet susar; bu cehalet ise kürsüye çıkar.

Kur’ân’a Değil, Kendi Zihnine Tâbi Olmak

Bu kimseler gerçekte mealde esas almıyorlar; mealde gördükleri bir kelime üzerinden kendi zihnî çağrışımlarını esas alıyorlar. Çünkü aynı Kur’ân meleklerin isyan etmediğini, emrin önüne geçmediğini ve yalnızca verilen vazifeyi yaptığını açıkça bildiriyor. Bir âyeti alıp diğer âyetleri görmezden gelmek, Kur’ân’a tâbi olmak değil; Kur’ân’dan kendi fikrine parça seçmektir.

Kur’ân’ı parçalayarak okuyan, sonunda Kur’ân’ın söylediğini değil, kendisinin söylemek istediğini duyar. Böyle bir kimse âyeti tefsir etmez; âyeti kendi vehmine tercüman yapar.

Melekleri Allah’ın emrine karşı çıkan, ilâhî hükmü sorgulayan, bağımsız irade merkezleri gibi anlatmak bâtıldır. “İhtisam” kelimesini Allah’ın emrini tartışma manasına çekmek ilmi değildir. Gayb âlemi hakkında delilsiz ayrıntılar uydurmak caiz değildir. Mealde akîde üretmek ise ağır bir usulsüzlüktür.

Kimsenin cehaleti, meleklerin safiyetini kirletemez. Kimsenin hevâsı, Kur’ân’ın açık beyanını değiştiremez. Kimsenin hayal gücü, gayb hakkında delil olamaz. İnsan haddini bilmeli;

bilmediği yerde susmalı, konuştuğu yerde delil getirmeli, Allah'ın tertemiz kulları hakkında kendi karanlık vehimlerini din diye anlatmamalıdır.

Melekler Allah'ın emrini tartışmazlar; Allah'ın emrini yerine getirirler. Allah'ın kararını sorgulamazlar; Allah'ın bildirdiği hikmeti öğrenirler. Allah'a ortak olmazlar; O'nun kullarıdırlar. Bu açık hakikati çarpıtanlar, melekleri değil, kendi anlayış seviyelerini teşhir ederler.

Gayb hakkında delilsiz konuşmak marifet değil, cürettir. Meali tek başına din edinmek ilim değil, savrulmadır. Ve birkaç Türkçe kelimeden hareketle meleklerin itaatine gölge düşürmek, fikir özgürlüğü değil; Kur'ân'a karşı ölçüsüzlüktür.